

Тема 4. Юридичні особи як суб'єкти правовідносин у сфері фізичної культури і спорту

1. Правовий статус спортивних клубів.
2. Правовий статус спортивних федерацій та спортивних ліг.
3. Особливості правового статусу комерційних і некомерційних спортивних організацій

1. Правовий статус спортивних клубів

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р.1 спортивні клуби є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги. Спортивні клуби діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку. Засновниками спортивних клубів можуть бути фізичні та юридичні особи. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності спортивних клубів шляхом надання організаційної, методичної та іншої допомоги. Фінансування діяльності спортивних клубів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством. З одного боку, легальне визначення передбачає можливість обрання, фактично, будь-якої організаційно-правової форми існування спортивних клубів. Проте, з іншого боку, таке широке тлумачення поняття спортивного клубу звужує можливість чіткого визначення правового статусу спортивного клубу. Відповідно, виникає необхідність запровадження класифікації спортивних клубів із врахуванням підходів, що використовуються в чинному цивільному законодавстві та у цивілістичній доктрині. Отже, переважна більшість спортивних клубів є юридичними особами. Відповідно до ст. 80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Відповідно до ст. 81 ЦК України юридична особа може бути створена шляхом об'єднання осіб та (або) майна. Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Вочевидь, і спортивні клуби можуть бути створені у формі юридичних осіб як приватного, так й публічного права. Юридичні особи приватного права створюються за ініціативою та з метою задоволення інтересів приватних осіб. Зокрема, футбольний клуб «Динамо «Київ» створений у формі товариства з обмеженою відповідальністю шляхом об'єднання фізичних осіб-засновників та їхнього майна. Головною метою створення цього спортивного клубу є здійснення підприємницької діяльності, спрямованої на задоволення інтересів власників клубу. Отже, цей клуб є юридичною особою приватного права.

Юридичні особи публічного права створюються за ініціативою держави(місцевих громад) та з метою задоволення публічних інтересів.

Юридичні особи публічного права виконують спеціальні суспільно значущі функції, зокрема, – у сфері державного управління, соціального захисту, освіти, культури, спорту тощо. Для прикладу, Центральний спортивний клуб Збройних сил України (ЦСК ЗСУ) є державною організацією (установою). У статутних документах ЦСК ЗСУ вказано, що він створений відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 671 (із змінами), та керівних документів Міністерства оборони України, з метою реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Збройних Силах України та забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, визначених видів спорту серед військовослужбовців і членів їх сімей. Отже, метою діяльності цього клубу є задоволення некомерційних суспільних інтересів, відповідно він є юридичною особою публічного права. Слід зазначити, що держава також має право створювати юридичні особи приватного права. Втім, у вітчизняному спорті практика створення таких юридичних осіб не є поширеною.

Незважаючи на те, що юридичні особи приватного права і юридичні особи публічного права мають різний правовий статус, як перші, так і другі беруть участь у цивільному обігові на диспозитивних засадах. Це правило закріплене в ст. 82 ЦК України, яка передбачає, що на юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах поширюються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом. Відповідно, юридичні особи публічного права, хоч і наділені адміністративно-розпорядчими повноваженнями, проте не можуть їх реалізовувати в межах цивільного обігу. Щодо порядку створення спортивних клубів у формі юридичних осіб приватного і публічного права, то він є різним. Зокрема, юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до статті 87 Цивільного кодексу України. Тобто для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження. Зокрема, згідно даних відкритого реєстру Міністерства юстиції України ТОВ «Футбольний клуб «Динамо «Київ» було створене 11.03.2008 р. внаслідок перетворення ВАТ «Футбольний клуб «Динамо «Київ» .

Відповідно до ч. 4 ст. 87 ЦК України, спортивний клуб було створено з моменту його державної реєстрації. Юридична особа публічного права, натомість, створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Зокрема, ЦСК ЗСУ був заснований 15 грудня 1992 року згідно з директивою начальника Головного штабу Збройних Сил України № 115/1/7883 на базі 14 спортивного клубу армії Київського військового округу. Наступним критерієм класифікації спортивних клубів є організаційно-правова форма, відповідно до ст. 83 ЦК України (у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом). Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створене однією особою, якщо інше не встановлено законом.

Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна. Особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом. Дійсно, спортивні клуби можуть бути створені у формі як товариств (корпорацій), так і установ. Зокрема, ТОВ «Футбольний клуб «Динамо «Київ» є товариством, а ЦСК ЗСУ – установою. ТОВ «ФК «Динамо «Київ» створене шляхом об'єднання трьох фізичних і трьох юридичних осіб та їхнього майна. Натомість, ЦСК ЗСУ було створено Міністерством оборони України шляхом виділення майна Київського військового округу.

Прикладом підприємства-спортивного клубу є комунальне підприємство «Міський футбольний клуб «Металург» (м. Запоріжжя). Цей клуб було створено 31.05.2017 р. рішенням сесії Запорізької міської ради. В сезоні 2018/19 років КП «МФК «Металург» пройшов атестацію в якості професійного клубу і отримав право брати участь у змаганнях другої ліги чемпіонату України з футболу. При цьому, зазначений футбольний клуб є юридичною особою публічного права. Щодо такої організаційно-правової форми, як товариства, то відповідно до ст. 84 ЦК України вони поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи. А ст. 85 ЦК України встановлює, що непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом. Отже, згадане вище ТОВ «ФК «Динамо «Київ» є підприємницьком товариством, створеним у формі товариства з обмеженою відповідальністю. З 12 футбольних клубів – учасників української футбольної Прем'єр-ліги сезону 2018/19 років 9 створено у формі товариства з обмеженою відповідальністю. В цілому, така статистика збігається із загальними тенденціями в українській економіці, де переважна більшість юридичних осіб обрали в якості організаційно-правової форми саме товариство з обмеженою відповідальністю.

Серед всіх провідних футбольних клубів лише ФК «Шахтар» (Донецьк) обрав таку організаційно-правову форму, як приватне акціонерне товариство. Спортивний клуб може існувати, зокрема, у формі непідприємницького товариства. Цивільний кодекс України не встановлює вичерпного переліку непідприємницьких товариств. Правовий статус та особливості діяльності окремих видів непідприємницьких товариств врегульовано в Законі України «Про громадські об'єднання», «Про свободу совісті та релігійні організації» та ін.

Спортивні клуби-непідприємницькі товариства можуть існувати у формі громадських об'єднань. Зокрема, ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» передбачає, що громадське об'єднання – це добровільне об'єднання

фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Слід наголосити, що в Україні велика кількість спортивних клубів існують у формі громадських об'єднань (громадських організацій). Зокрема, два футбольні клуби з дванадцяти, що представляють українську футбольну Прем'єр-лігу, мають організаційно-правову форму громадської організації: ГО «Олімпік» (Донецьк) і ГО «Футбольний клуб «Маріуполь».

Професійний спорт є різновидом економічної діяльності. Так, ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» передбачає, що професійний спорт є комерційним напрямом діяльності у спорті, що пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку. При цьому, українська футбольна Прем'єр-ліга – це об'єднання професійних футбольних клубів. Відповідно, більш адекватною організаційно-правовою формою юридичної особи для учасників Прем'єр-ліги є підприємницьке товариство.

Ст. 86 ЦК України, яка передбачає, що непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню. Проте, видається, що наведені вище футбольні клуби-громадські організації не здійснюють іншої діяльності, окрім як беруть участь у спортивних змаганнях. Крім того, всі суб'єкти професійного спорту мають бути в рівних умовах, а правовий статус господарського товариства і громадської організації істотно відрізняється. Метою створення громадської організації є задоволення громадських інтересів. Видається, що громадські інтереси можуть бути задоволені в аматорському спорті, проте не у професійному.

Вказане стосується і спортивних клубів, які не є підприємницькими товариствами, не передбачені в ЦК України, проте здійснюють свою діяльність на підставі ГК України. Зокрема, йдеться про комунальне підприємство «МФК «Металург» (Запоріжжя). В даному випадку більш доцільним було б обрати форму юридичної особи приватного права-підприємницького товариства, одним із акціонерів або учасників, за необхідності, була б місцева громада в особі комунальних органів. Таким чином, за чинним цивільним законодавством України спортивні клуби можуть бути створені, фактично, у будь-якій організаційно-правовій формі. Найбільш прийнятною з точки зору ведення спортивного бізнесу організаційно-правовою формою спортивних клубів в сучасних умовах є підприємницьке товариство, а саме – товариство з обмеженою відповідальністю. Видається, що з розвитком професійного спорту і спорту

загалом, було б доцільно збільшувати капіталізацію спортивних клубів та залучати додаткові інвестиції з використанням такої організаційно-правової форми, як акціонерні товариства. Щодо спортивних клубів, які не беруть участі в спортивному бізнесі, то для них найбільш доцільною організаційно-правовою формою є установа або непідприємницьке товариство у формі громадського об'єднання.

2. Правовий статус спортивних федерацій та спортивних ліг

Організаційну структуру вітчизняного спорту сформовано таким чином, що держава посідає в ній домінуюче становище. Такий інтервенціоністський підхід до побудови системи вітчизняного спорту зберігся ще з радянської доби. При цьому, слід наголосити, що в умовах важкої економічної ситуації, в якій наша країна перебуває перманентно, і хронічного недофінансування спорту, вкрай важливим є формування такої організаційної системи б/о спорту, чільне місце в якій посідав би спорт професійний. Саме професійний спорт, як різновид економічної діяльності, здатний акумулювати кошти, необхідні для розбудови не тільки, власне, професійного спорту, а й всієї системи вітчизняного спорту. Отже, в нашій країні головною організацією, на яку покладено функцію розвитку спорту, є федерація з певного виду спорту. Хоча спортивні федерації і є громадськими організаціями, саме вони, разом із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, реалізують державну політику у сфері спорту. Слід зазначити, що в деяких зарубіжних країнах немає ані федерацій з видів спорту, ані окремого органу влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

Звичайно, перш за все, йдеться про США, оскільки саме в цій країні рівень розвитку спорту чи не найвищий у світі. Крім того, саме в США спорт перетворився на потужну індустрію. Отже, в цій країні домінує професійний спорт, відповідно всі функції з забезпечення функціонування та розвитку відповідного виду спорту, здійснюють професійні ліги. Передовсім це стосується командних видів спорту. Втім, в різних країнах світу все частіше з'являються та стрімко набувають популярності професійні ліги з індивідуальних видів спорту. Для прикладу можна навести Лігу професійної боротьби (ProWrestlingLeague), створену в Індії в 2015 році, яка всього за декілька років свого існування вже набула неабиякої популярності як в Індії, так і поза її межами. Професійні спортивні ліги за кордоном створюються у формі комерційних організацій. Головною метою спортивних ліг є отримання прибутку. Фактично, спортивні ліги стали найуспішнішою формою існування бізнес-проектів. Зокрема, в 2017 році Національна баскетбольна асоціація (США) «заробила» 7,37 мільярди доларів. Середня річна зарплата гравця НБА в сезоні 2017/18 років склала 7,15 мільйона доларів.

Саме професійні спортивні ліги організують спортивний процес у відповідному виді спорту, зокрема, розробляють правила змагань, встановлюють вимоги до професійних клубів, регулюють відносини, пов'язані з переходом спортсменів з одного спортивного клубу до іншого та відносини спортсмена зі спортивним клубом, регламентують діяльність спортивних агентів тощо. В Україні спортивні ліги не мають такого статусу, як в іноземних країнах, а всі

спортивні змагання відбуваються під егідою спортивних федерацій. Правовий статус спортивних федерацій визначено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт».

Отже, спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо) – це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є: забезпечення інтересів членів відповідних спортивних федерацій у сфері спорту, в тому числі сприяння захисту їх соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших інтересів; сприяння розвитку відповідного виду (видів) спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм; залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; сприяння підготовці спортсменів національних збірних команд та забезпечення їх участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях; організація та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; участь у здійсненні кадрового забезпечення розвитку відповідного виду (видів) спорту; сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту.

Спортивною федерацією осіб з інвалідністю є спортивна федерація, в яку об'єднуються особи з інвалідністю з певною вадою здоров'я задля розвитку видів спорту осіб з інвалідністю. Спортивні федерації діють на підставі статуту. У найменуванні спортивної федерації зазначається вид спорту, розвитку якого вона сприяє. У найменуванні спортивної федерації осіб з інвалідністю зазначається відповідна вада здоров'я. Спортивні федерації можуть мати всеукраїнський або місцевий статус.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, може надати спортивній федерації статус національної спортивної федерації. Статус національної спортивної федерації надається лише одній спортивній федерації з відповідного виду спорту, яка має всеукраїнський статус. Спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації наділені делегованими повноваженнями відповідно до договору з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, а саме: забезпечують розвиток відповідного виду спорту; представляють вид спорту у відповідних міжнародних спортивних федераціях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій Національного олімпійського комітету України, Національного комітету спорту інвалідів України, Спортивного комітету України, та на міжнародних спортивних змаганнях; здійснюють у визначеному порядку організацію та проведення офіційних міжнародних спортивних змагань на території України та всеукраїнських спортивних змагань; інформують центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, про проведення всіх спортивних заходів та про рейтинг спортсменів за підсумками змагань. Спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації можуть отримувати з державного бюджету фінансову підтримку відповідно до закону на розвиток відповідного виду спорту, організацію і проведення спортивних заходів.

Щодо професійних спортивних ліг, то вони також починають з'являтися в нашій державі. При цьому, необхідно зазначити, що вітчизняні спортивні ліги

мають інший правовий статус, аніж іноземні спортивні ліги. По-перше, вітчизняні ліги створюються у формі громадських організацій. Відповідно, зникає ключова ознака, яка відрізняє професійний спорт від інших видів спортивної діяльності, а саме – комерційний характер діяльності у сфері спорту. Адже головною метою створення спортивної ліги є отримання економічної вигоди від організації спортивного видовища. Натомість вітчизняні ліги, як громадські організації, фактично, дублюють функції відповідних федерацій з видів спорту. По-друге, правовий статус вітчизняних спортивних ліг не врегульований на нормативно-правовому рівні. Більше того, вітчизняний закон «Про фізичну культуру і спорт» взагалі не називає професійні спортивні ліги серед суб'єктів спортивної діяльності.

Позитивний іноземний досвід свідчить про те, що саме професійні спортивні ліги, як комерційні організації, що включають до своєї структури професійні спортивні клуби, здатні найбільш ефективно регулювати відносини між собою та загалом впливати на розвиток відповідних видів спорту. Цікаво, що в нашій країні існує ще й певна термінологічна плутанина, пов'язана з використанням терміну «спортивна ліга». Зокрема, не слід плутати професійні спортивні ліги, як юридичні особи, що організовують відповідні змагання, і ліги спортивних чемпіонатів, які проводяться, як правило, відповідними федераціями з виду спорту і мають такі назви, як вища ліга, суперліга, перша ліга, друга ліга, дитяча ліга, студентська ліга тощо.

Суб'єктами, які здійснюють організацію змагань серед спортивних команд професійних спортивних клубів і являють собою об'єднання цих спортивних клубів, є саме професійні спортивні ліги-юридичні особи. Найбільш відомою широкому загалу вітчизняною професійною спортивною лігою є громадська організація «Об'єднання професійних футбольних клубів України «Прем'єр-ліга» (УПЛ). Українську футбольну Прем'єр-лігу було створено в 2008 році. Того ж року УПЛ увійшла до складу Федерації футболу України.

В Україні існує також Професійна футбольна ліга України (ПФЛ). Згідно із статутом Професійна футбольна ліга України є всеукраїнським спортивним неприбутковим об'єднанням професіональних футбольних клубів, діяльність яких спрямована на розвиток футболу в Україні, організацію та проведення Всеукраїнських змагань серед команд першої та другої ліг ПФЛ.

Професійна футбольна ліга також входить до складу ФФУ. Слід зазначити, що в історії українського спорту був випадок, коли професійна спортивна ліга відмовилася входити до складу національної федерації з виду спорту. Йдеться про «Українську баскетбольну лігу» (УБЛ).

Цю громадську організацію було створено у 2008 році з метою організації змагань команд професійних баскетбольних клубів. При цьому, УБЛ не увійшла до складу Федерації баскетболу України, під егідою якої відбувалися ігри чемпіонату України з баскетболу у вищій лізі. Таким чином, протягом 2008 року існувало два чемпіонати вищого баскетбольного дивізіону, організовані УБЛ і ФБУ. При цьому, саме УБЛ запровадила низку заходів, які були покликані збільшити видовищність вітчизняного баскетболу. В 2009 році УБЛ припинила своє існування. Того ж року провідні баскетбольні клуби України об'єдналися в Асоціацію баскетбольних клубів України «Суперліга», а ігри вищого національного дивізіону з баскетболу (також – «Суперліга») стали проходити під

егідою ФБУ. Правовий статус вітчизняної професійної спортивної ліги проаналізуємо на прикладі ПФЛ. Зокрема, ПФЛ є об'єднанням клубів зі статусом юридичних осіб за галузевим та адміністративно-територіальним принципом, що діють відповідно до своїх статутних цілей і завдань, яке створене і функціонує у відповідності до Конституції України, Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів України, статутних і регламентних вимог ФІФА, УЄФА, ФФУ, а також статуту ПФЛ.

ПФЛ є юридичною особою, володіє відокремленим майном на праві власності, має самостійний баланс, набуває майнові, особисті немайнові права та обов'язки, відкриває рахунки в банківських установах у національній та іноземній валюті, може бути позивачем, відповідачем та третьою особою в суді, вправі укладати будь-які правочини, що не суперечать законодавству та статуту ПФЛ як в Україні, так і за кордоном. Мета діяльності ПФЛ – постійне вдосконалення організаційних засад професійного футболу України та створення належних умов для його подальшого розвитку. Основними цілями діяльності ПФЛ є: удосконалення засобів і методів проведення Всеукраїнських змагань з футболу серед команд клубів ПФЛ; участь у впровадженні єдиної державної політики розвитку футболу; створення умов для підвищення соціального статусу професіонального футболу; удосконалення правових засад функціонування професіонального футболу; удосконалення системи підготовки резервів футболістів для професіонального футболу; приведення матеріально-технічної бази та інфраструктури членів ПФЛ у відповідність до вимог Положення ФФУ про атестацію футбольних клубів України; запобігання будь-яким діям чи бездіяльності, що можуть поставити під загрозу чесне проведення матчів чи змагань або спричинити зловживання у футболі; забезпечення розвитку футболу в Україні в дусі взаємної поваги, взаєморозуміння та чесної гри, без дискримінації за політичними міркуваннями, ознаками статі, віросповідання та раси, запобігання вживанню допінгу та інших заборонених речовин суб'єктами футболу; сприяння гідному представництву України у міжнародному футбольному співтоваристві.

ПФЛ має такі завдання: брати участь у розробленні та виконанні програм розвитку професіонального футболу; забезпечувати високу ефективність організації та проведення змагань з футболу серед команд клубів ПФЛ на основі координації та поєднання спортивної діяльності клубів; сприяти взаємозв'язкам між професіональними клубами та збірними командами України; надавати допомогу клубам з питань виконання ними статутних завдань; забезпечувати виконання Положення ФФУ про атестацію футбольних клубів України; удосконалювати між клубами співробітництво, взаємодію та взаєморозуміння, що виключають будь-яку дискримінацію; сприяти створенню конкурентного середовища у змаганнях ПФЛ на основі чесної спортивної боротьби та підвищення якості гри; вживати заходів щодо стимулювання інтересу вболівальників до футболу, створення найкомфортніших умов їхнього перебування на стадіонах під час матчів; впроваджувати спільно з органами Міністерства внутрішніх справ України та іншими органами центральної та місцевої виконавчої влади заходи з удосконалення питань забезпечення громадського порядку та безпеки на стадіонах та прилеглий території до, під час

та після проведення футбольних матчів; надавати практичну допомогу клубам з питань їхньої спортивної діяльності; піклуватись та надавати соціальну допомогу ветеранам футболу; вживати заходів щодо розвитку дитячо-юнацького футболу в структурах професіонального футболу; сприяти поширенню інформації щодо стану та розвитку професіонального футболу в Україні, обміну досвідом, зокрема, організації конференцій, семінарів для тренерів та інших фахівців, які працюють в системі професіонального футболу; забезпечувати дотримання клубами статутних і регламентних документів ФІФА, УЄФА та ФФУ; представляти футболістів, тренерів та інших фахівців футболу до нагород, заохочень і присвоєння почесних звань; забезпечувати виготовлення офіційної нагородної, пам'ятної атрибутики та сувенірної продукції ПФЛ; здійснювати правочини стосовно співпраці та партнерства з юридичними особами, метою яких є популяризація професіонального футболу, обмін досвідом, вжиття заходів щодо підвищення рівня організаційного та інформаційного забезпечення проведення змагань, отримання додаткових матеріальних, інформаційних та організаційних ресурсів для виконання статутних завдань ПФЛ; делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що утворюються при державних органах. ПФЛ є колективним членом ФФУ, будує свої відносини з нею на основі взаємної поваги, чесності, справедливості та виконує рішення ФФУ з питань управління футболом в Україні, а також визнає: ФФУ як єдину організацію, визнану та уповноважену ФІФА, УЄФА та державою в особі органів виконавчої влади, здійснювати у повному обсязі управління футболом в Україні, наділену ними виключним правом організації та проведення змагань з футболу і представництва України в міжнародних спортивних організаціях та міжнародних змаганнях з футболу; що питання організації і проведення арбітражу, контролю за організацією та проведенням змагань, інспектування, допінг-контролю змагань з футболу, атестування професіональних футбольних клубів є виключною компетенцією ФФУ в особі її відповідних комітетів.

Професійні спортивні ліги, в свою чергу, займають підпорядковане становище і, фактично, дублюють функції відповідних спортивних федерацій. Правовий статус вітчизняних професійних спортивних ліг, які є громадськими організаціями, істотно відрізняється від статусу іноземних ліг, які створені у формі комерційних організацій і діяльність яких спрямовано на отримання економічного ефекту від організації спортивного видовища.

3. Особливості правового статусу комерційних і некомерційних спортивних організацій

Окрім спортивних клубів, спортивних федерацій та спортивних ліг учасниками відносин у сфері спорту є ціла низка інших спортивних організацій. Кожна з цих організацій представляє один із сегментів вітчизняної системи спорту, а саме – приватний, громадський або державний (комунальний). В переважній більшості приватні спортивні організації є комерційними юридичними особами. В свою чергу, громадські і державні спортивні організації, переважно, є некомерційними спортивними організаціями. При цьому, чинне законодавство не забороняє громадським організаціям брати участь у заходах, що відбуваються в професійному спорті. Проте, участь некомерційних юридичних осіб у спортивному бізнесі суперечить меті створення таких юридичних осіб

(задоволення громадських інтересів) і ставить інших учасників професійного спорту (переважно – підприємницькі товариства) в нерівне становище, адже формальні вимоги до громадських об'єднань істотно нижчі, а система оподаткування таких організацій простіша. Видається, було б доцільним обмежити участь громадських об'єднань у професійному спорті. Звісно, таких обмежень не має бути в аматорському спорті. Отже, правовий статус комерційних і некомерційних спортивних організацій істотно відрізняється.

Комерційні спортивні організації, переважно, створюються в організаційно-правовій формі підприємницьких товариств. Перш за все, йдеться про юридичних осіб – учасників відносин у сфері професійного спорту. Зокрема, десять з дванадцяти футбольних клубів української Прем'єр-ліги створені у формі господарських товариств. При цьому, як було зазначено раніше в прикладі з ГК «МФК «Металург» до комерційних юридичних осіб – суб'єктів відносин у сфері професійного спорту закон наразі не забороняє відносити, зокрема, й комунальні та державні підприємства, які є суб'єктами публічного права. Крім того, до видів підприємницьких товариств ЦК України відносить й виробничі кооперативи. Звичайно, що така організаційно-правова форма не є характерною для спортивних організацій, проте Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань містить інформацію, зокрема, й про такі юридичні особи (наприклад, виробничий кооператив «ФІС» (фізкультура і спорт) по фізкультурно-оздоровчій роботі (Кооператив «ФІС», ЄДРПОУ 02018642)¹. Слід зазначити, що Закон України «Про фізичну культуру і спорт» до учасників відносин у сфері спорту відносить також різноманітні фізкультурно-оздоровчі заклади (центри, комплекси, клуби, студії тощо). Такі заклади також можуть бути організовані у формі підприємницьких товариств або в інших формах, передбачених чинним законодавством (наприклад, у формі підприємств). Діяльність таких організацій полягає в наданні різноманітних фізкультурно-спортивних послуг широкому колу фізичних і юридичних осіб. Некомерційні юридичні особи можуть бути створені у формі непідприємницьких товариств (переважно, громадських об'єднань) та установ (державних, комунальних і приватних).

ЦК України не забороняє непідприємницьким товариствам та установам здійснювати комерційну діяльність, проте передбачає, що така діяльність має здійснюватися поряд з іншою, основною їхньою діяльністю, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

Крім організаційно-правової форми серед відмінностей між комерційними та некомерційними юридичними особами слід також назвати джерела формування майна. Зокрема, якщо для комерційних юридичних осіб головним джерелом формування майна є комерційна діяльність, то для некомерційних юридичних осіб таким джерелом виступають внески засновників (учасників, членів). Слід зазначити, що Закон України «Про фізичну культуру і спорт» прямо називає цілу низку установ і громадських організацій, які виконують соціально важливі функції. Зокрема, до установ належать дитячо-юнацькі спортивні школи. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» дитячо-юнацькі спортивні школи є позашкільними навчальними закладами спортивного профілю – закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток

здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створюють необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту. Засновниками дитячо-юнацьких спортивних шкіл можуть бути, зокрема: центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; фізкультурно-спортивні товариства, інші громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; підприємства, установи, організації України та їх об'єднання; громадяни України.

Фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством. Також до установ слід віднести спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» вони є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують відбір та спортивну підготовку найобдарованіших дітей та молоді, створюють умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні із здобуттям учнями та студентами відповідної освіти. Засновниками спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю відповідно до закону можуть бути, зокрема: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування. Фінансування спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», є заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів резервного спорту та спорту вищих досягнень шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів та участь спортсменів у відповідних змаганнях. Засновниками шкіл вищої спортивної майстерності можуть бути, зокрема: центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; фізкультурно-спортивні товариства. Фінансування шкіл вищої спортивної майстерності здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

Центри олімпійської підготовки. Стаття 13 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» передбачає, що центри олімпійської підготовки – це заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів національних збірних команд з олімпійських видів спорту шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів на спортивних спорудах, де створені умови для проживання, харчування спортсменів, належного медичного та наукового забезпечення їх підготовки, та участь спортсменів у відповідних змаганнях. Засновниками центрів олімпійської підготовки можуть бути, зокрема: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту; місцеві державні адміністрації; органи місцевого

самоврядування; спортивні федерації, фізкультурно-спортивні товариства, інші громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; вищі навчальні заклади, підпорядковані центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту. Фінансування центрів олімпійської підготовки здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством.

Фінансування державних та комунальних центрів здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету.

Центри студентського спорту вищих навчальних закладів, центри фізичного здоров'я населення та центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю.

Серед громадських об'єднань у сфері спорту, перш за все, слід назвати фізкультурно-спортивні товариства. Це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є: сприяння реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту; організація фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема за місцем роботи громадян; забезпечення розвитку визначених напрямів спорту. Всеукраїнські фізкультурно-спортивні товариства: діють на території України, мають місцеві осередки у більшості областей (зокрема колективи фізичної культури і спортивні клуби); можуть бути засновниками закладів фізичної культури і спорту, зокрема дитячо-юнацьких спортивних шкіл, відповідних підприємств; власниками спортивних споруд та іншого майна; можуть створювати штатні спортивні команди резервного спорту у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України; співпрацюють з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, іншими центральними органами виконавчої влади, відповідними структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій та органами місцевого самоврядування, іншими громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості на підставі договорів, що укладаються відповідно до законодавства.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть надавати за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансову підтримку осередкам всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, зокрема для проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, їх діяльності та для діяльності заснованих ними дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Наступний різновид громадських об'єднань у сфері спорту – спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо).

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» називає громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів та громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту.

Національний олімпійський комітет України. Це громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні як складової частини міжнародного олімпійського руху. Національний олімпійський комітет України відповідно до Олімпійської хартії представляє Україну на Олімпійських іграх, співпрацює із суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток олімпійських видів спорту; бере участь у наданні всеукраїнським

спортивним федераціям з олімпійських видів спорту статусу національної спортивної федерації з відповідного виду спорту; бере участь у підготовці та реалізації заходів, спрямованих на забезпечення підготовки національних збірних команд України до участі в Олімпійських та інших міжнародних спортивних заходах, що проводяться Міжнародним та Європейським олімпійськими комітетами; має свою національну олімпійську символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Органи державної влади сприяють розвитку матеріально-технічної бази Національного олімпійського комітету України, надають йому фінансову та організаційну допомогу щодо розвитку олімпійського руху.

Важливу роль у сфері спорту виконують також спортивні федерації осіб з інвалідністю.

Спортивний комітет України. Спортивний комітет України – це громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку в Україні неолімпійського спорту. Спортивний комітет України: представляє Україну у відповідних міжнародних спортивних організаціях, на Всесвітніх та Європейських іграх з неолімпійських видів спорту, інших міжнародних спортивних змаганнях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України; може організовувати та проводити на території України всеукраїнські та міжнародні заходи з неолімпійських видів спорту спільно з відповідними спортивними федераціями; бере участь у наданні всеукраїнським спортивним федераціям з неолімпійських видів спорту статусу національної спортивної федерації з відповідного неолімпійського виду спорту; має свою символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту співпрацює із Спортивним комітетом України щодо розвитку неолімпійських видів спорту на підставі договору, може надавати йому фінансову підтримку з державного бюджету для здійснення статутної діяльності, підготовки та участі національних збірних команд у Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, інших міжнародних змаганнях. Також важливу функцію у сфері фізичної культури і спорту виконують колективи фізичної культури. Це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, які створюються та функціонують на підприємствах, в установах, організаціях з метою здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи громадян. Такі колективи можуть бути осередками фізкультурно-спортивних товариств.

Колективи фізичної культури можуть здійснювати фізкультурно-оздоровчу діяльність за рахунок членських внесків, коштів власника відповідних підприємств, установ, організацій та/або коштів профспілкової організації відповідних підприємств, установ, організацій, отриманих від роботодавця на фізкультурно-оздоровчу діяльність відповідно до законодавства. Таким чином, вся організаційна структура спорту в Україні складається з комерційних і некомерційних юридичних осіб, які представляють приватний, громадський або державний (комунальний) сегмент системи фізичної культури і спорту. Головною метою створення і функціонування переважної більшості комерційних спортивних організацій є отримання прибутку від участі в спортивних

видовищних заходах або надання фізкультурно-спортивних послуг. У свою чергу, більшість некомерційних спортивних організацій існують для задоволення соціальних інтересів широкого кола осіб. Пріоритетною організаційно-правовою формою комерційних спортивних організацій є господарські товариства, а некомерційних організацій – громадські об'єднання і установи. Джерелами формування майна комерційних юридичних осіб є, власне, комерційна діяльність, а некомерційних юридичних осіб – внески засновників (членів)